

Oikeus apuvälineisiin

- Kouluun: oppitunnille, välitunnille, retkelle • Päiväkotiin •
- Asiointiin • Liikkumiseen • Ulkoiluun • Kuntoutukseen • Harrastamiseen •

Vammainen henkilö tarvitsee arkensa sujumiseksi sekä toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi usein erilaisia apu- tai toimintavälineitä. Vammaiselle henkilölle voidaan hakea apuvälinettä useiden eri lakien nojalla.

Terveystenhuollosta saa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä

Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden myöntäminen perustuu terveydenhuoltolakiin, jonka mukaan kunnan on järjestettävä potilaan sairaanhoitoon liittyvä lääkinällinen kuntoutus. Lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluvat lain perusteella muun muassa apuvälineet. Terveystenhuoltolakiä täsmentää apuvälineiden osalta sosiaali- ja terveysministeriön (STM) antama asetus lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta.

Terveystenhuollon toimijoilla on usein apuvälineiden myöntämistä koskevia ohjeistuksia. On lainvastaista hylätä apuvälinehakemus STM:n apuvälineasetuksessa apuvälineiden myöntämiskriteereistä ja -prosessista säädetystä asiakkaan vahingoksi poikkeavaan ohjeistukseen vedoten. Ohjeistus ei saa esimerkiksi kategorisesti rajata joitain apuvälineitä kokonaan pois palvelun piiristä tai tietyn asiakasryhmän ulottumattomiin, vaan apuvälinepäättöksen tulee aina perustua yksilölliseen tarveharkintaan.

Apuvälineasetuksen perusteella voidaan luovuttaa apuvälineitä henkilölle, jonka sairaus, vamma tai kehitysviivästyminen heikentää hänen toimintakykyään ja vaikeuttaa hänen itsenäistä selviytymistään.

Apuvälineen tulee

- edistää henkilön kuntoutumista,
- tukea, ylläpitää tai parantaa toimintakykyä jokapäiväisissä toiminnoissa tai
- ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä.

Asetus edellyttää haetun apuvälineen tarpeen arvioimista kussakin tapauksessa

- käyttäjälähtöisesti,
- oikea-aikaisesti ja
- yksilöllisesti

ottaen huomioon hakijan

- toimintakyky,
- elämäntilanne ja
- elinympäristön apuvälineen toimivuudelle asettamat vaatimukset.

Hakijalle on annettava ymmärrettävää tietoa apuvälinevaihtoehdoista, ja väline on valittava yhteisymmärryksessä hänen ja tarvittaessa hänen läheisensä kanssa.

Oikeusturvakeinot

- Apuvälineen epämisestä ei yleensä saa muutoksenhakukelpoista hallintopäätöstä.
- Ensisijaisesti kannattaa pyrkiä neuvottelemaan palvelusta vastuussa olevan tahon kanssa.
- Päätöksestä voi tehdä kirjallisen muistutuksen apuvälinepalvelusta vastaavan yksikön johtajalle; tähän on saatava perusteltu vastaus kohtuullisessa ajassa, yleensä noin kuukauden sisällä.
- Myöntämättä jättämisestä voi tehdä kantelun vapaamuotoisesti tai kantelulomakkeella aluehallintovirastoon tai eduskunnan oikeusasiamiehelle.
- Apuvälineen epäamisen voi lisäksi yleensä saattaa hallintoriita-asiana hallinto-oikeuden käsiteltäväksi.

Apua oikeusturva-asioissa voi saada potilas- tai sosiaaliasiamieheltä ja myös esimerkiksi vammaisjärjestöjen neuvontapalveluista.

Tämän esitteen faktat on koontanut Kehitysvammaisten Tukiliiton Malike-toiminta, asiantuntija-apunaan Kehitysvammaisten Tukiliiton lakimies Tanja Salisma.

Vammaispalveluista voi saada apuvälineitä

Muuta kuin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinettä voi hakea kunnan sosiaalitoimesta vammaispalvelulain ja -asetuksen perusteella mm. henkilökohtaiseen suoriutumiseen kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Tällaisiin apuvälineisiin kuuluvat esimerkiksi harrastusvälineet. Apuvälineen kustannuksista korvataan vammaispalveluasetuksen perusteella puolet välineen hankintahinnasta, mutta mahdolliset vamman vuoksi välineeseen välttämättä tarvittavat muutostyöt korvataan lähtökohtaisesti kokonaan. Kunta voi myös lainata asiakkaalle apuvälineen, mikä voi käytännössä olla asiakkaan kannalta hyvä ratkaisu, sillä silloin saattaa esimerkiksi olla helpompaa vaihtaa väline toiseen tarpeiden muuttuessa.

Kehitysvammaisten erityishuoltoon oikeutetulla henkilöllä voi lisäksi olla mahdollisuus saada tarvitsemansa apuväline vammaispalvelulakiin nähden toissijaisen kehitysvammalain nojalla, jos hän ei sitä muun lain perusteella saa, ja yksilöllinen tarve apuvälineelle on osoitettavissa.

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen käsite ei ole yksiselitteinen, ja samanlaisia apuvälineitä voidaan käytännössä myöntää sekä terveydenhuollosta että vammaispalveluista. Esimerkiksi monia liikkumisen apuvälineitä kuten erilaisia polkupyöriä pidetään usein harrastusvälineinä, mutta toisaalta niillä voi olla merkittävä vaikutus käyttäjien toimintakyvyn säilymiseen ja paranemiseen tai päivittäisistä toiminnoista kuten kauppa- ja asiointimatkoista suoriutumiseen.

Haettaessa apuvälinettä vammaispalveluista päätöksen tekijällä on melko paljon harkintavaltaa. Vammaispalvelulain mukaiset välineet ovat määrärahasidonnaisia palveluita, ja kehitysvammaisten erityishuollon osalta kunta tai kuntayhtymä päättää viime kädessä siitä, minkälaisin palveluin henkilön tarvitsema erityishuolto toteutetaan. Sosiaalitoimen harkintavaltaa apuvälinehakemusta ratkaistaessa rajaavat kuitenkin muun muassa hallinnon yleiset oikeusperiaatteet kuten tasapuoliseen kohteluun, johdonmukaisuuteen ja syrjimättömyyteen velvoittava yhdenvertaisuusperiaate.

Oikeusturvakeinot

- Kun apuvälinehakemuksen johdosta on tehty hallintopäätös, kielteiseen päätökseen voi hakea muutosta siihen liitetyn muutoksenhakuosoituksen mukaisesti.
- Ennen muutoksenhakuun ryhtymistä kannattaa yleensä vielä pyrkiä neuvottelemaan asiasta siitä vastuussa olevan viranomaistahon kanssa.

Apuvälineitä tarvitaan myös koulussa ja opiskelussa

Opetukseen osallistumisen edellyttämät erityiset apuvälineet tulee perusopetuslain nojalla saada opetustoimelta, ja ne kirjataan erityistä tukea tarvitsevan oppilaan valituskelpoiseen erityisen tuen päätökseen. Laki ammatillisesta koulutuksesta antaa erityistä tukea saavalle opiskelijalle oikeuden saada koulutuksen järjestäjältä opiskelun edellyttämät erityiset apuvälineet.

Opetuksessa tai opiskelussa tarvittavia koulu- ja luokkakohtaisia apuvälineitä ovat esimerkiksi erityispulpetit ja -tuolit, hissit ja luiskat. Tarvittavia apuvälineitä arvioitaessa tulisi nykyistä paremmin huomioida se, että myös liikuntatunneilla olisi käytössä välineitä, jotka mahdollistaisivat vammaisten lasten ja nuorten osallistumisen opetukseen.

Vuonna 2016 voimaan tulleissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan muun muassa seuraavasti:

- Perusopetusta kehitetään inklusio-periaatteen mukaisesti, ja opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huoli.
- Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta.
- Koulun johdolla on käytännön vastuu tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa.
- Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista.

Oikeusturvakeinot

- Ensisijaisesti kannattaa pyrkiä neuvottelemaan palvelusta vastuussa olevan tahon kanssa.
- Kielteiseen päätökseen opetuksen tai koulutuksen edellyttämistä apuvälineistä voi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Huom!

Vammainen henkilö voi saada apuvälineitä myös vakuutuksen perusteella, TE-hallinnosta tai ammatillisena tai harkinnanvaraisena kuntoutuksena Kelasta. Terveyskylän Kuntoutustalo.fi -sivustolta löytyy runsaasti apuvälinelainsäädäntöä koskevaa tietoa: <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaisille/apuvälineet>

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

YK:n vammaissopimuksen tarkoituksena on taata vammaisille henkilöille kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet, ja se korostaa valtion velvollisuutta toimia oikeuksien edistämiseksi ja takaamiseksi sekä syrjinnän poistamiseksi. Sopimuksen keskeisiä periaatteita ovat **yhdenvertaisuus, itsemääräämisoikeus, osallisuus sekä esteettömyys ja saavutettavuus**.

Sopimus sisältää artikloita mm. vammaisten lasten oikeuksista (art. 7), oikeudesta elämiseen itsenäisesti ja osallisuuteen yhteisössä (art. 19), henkilökohtaisesta liikkumisesta (art. 20), koulutuksesta (art. 24), kuntoutuksesta (art. 26) sekä osallistumisesta kulttuurielämään, virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan ja urheiluun (art. 30).

YK:n vammaissopimuksella (mm. art. 4, 20 ja 26) Suomi on myös sitoutunut antamaan vammaisille henkilöille saavutettavaa tietoa apuvälineistä ja apuvälineteknologiasta sekä **edistämään apuvälineiden ja apuvälineteknologian saatavuutta, tuntemusta ja käyttöä**.

Vammaissopimus on ollut voimassa Suomessa lain tasoisena 10.6.2016 lukien.

Suomi raportoi määräajoin sopimuksen täytäntöönpanoa valvovalle YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitealle toimistaan sopimuksen veloitteiden täyttämiseksi sekä tapahtuneesta kehityksestä. Komitea tutkii myös yksilövalituksia sopimuksen määräysten rikkomisesta.

Apu- ja toimintavälineen hankinnan askeleet

1 Testaa välineen soveltuvuutta kotiympäristössä.

2 Dokumentoi (kirjaa, valokuva, videokuva) kokemukset ja tarvittavat lisäet ja -varusteet perusteluiksi.

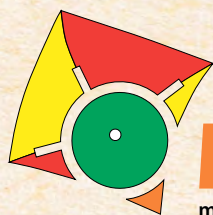
3 Arvioi välineen tarvetta ja hyötyä yhdessä oman fysio- tai toimintaterapeutin kanssa, joka voi tehdä suosituksen välineen hankinnasta.

4 Varmista, että apuvälinetarve tulee kirjatuksi palvelu- ja kuntoutussuunnitelmaan.

5 Pyydä suositus myös hoitavalta lääkäriltä.

6 Selvitä mahdollinen maksajataho (terveydenhuolto, sosiaalitoimi, opetuksen järjestäjä, Kela, vakuutusyhtiö).

7 Tee hakemus kirjallisena ja varmista, että saat myös päätöksen kirjallisena. Tästä on apua, jos joudut hakemaan muutosta päätökseen.

MALIKE
matkalle, liikkeelle, keskelle elämää

